

תפלת המלואנים

ב אחת מפגישותי עם מארטין כובר הסתבכתי בוויכוח עימו על שאלה יש-נהיגונה: האם יש טעם בפעולה פוליטית, מבלי לשנות את אופי האדם?

באתי אליו באותה הזדמנות כדי להציע לו ליוזם התארגנות פוליטית, לשם שינוי דמות המדינה. הפילוסוף הישיש השיב שאין כל טעם בתארגנות כזאת, כי לא תשנה דבר. הדבר היחיד החשוב הוא לחנך מחדש את האדם. הגבתי באי-סבלנות מסוימת וטענתי שאין לנו זמן לחכות עד לשינוי האדם, ויש להשיג תחילה יעדים חברתיים, שבהם תלויים עצם חינוך. למשל: השגת השלום.

בובר שאל באירוניה כלשהי איך יכול גוף פוליטי לתקן את המוסר הלאומי, אם הוא עצמו מורכב מ'אנשים רגילים, בלתי-מתקנים'?

★ ★ ★

אני מרבה לחשוב על שיחה זו בשבועות האחרונים.

האמנם ניתן להשיג יעדים מדיניים מוסריים — כינון חברה צודקת יותר, חיסול השחיתות, סילוק המלחמה, כינון מיסגרת שלום ולשיתוף-פעולה בין ישראל ושכנה-תיה — באמצעות תנועה פוליטית המורכבת מכשרי-דום?

או שמא דרושה לכך באמת מ'פגה של מלאכים, יצורים שכולם טהורים ורגילים מרבכה'?

★ ★ ★

לפני שש שנים קראתי להקמתה של מפלגה פוליטית חדשה בארץ, הראשונה שקמה בה מזה שני דורות.

תנועה זו נועדה לשרת את אזרחי מטרות נעלות, לקבוע בחיי ה'מדינה סטנדרטים חדשים של טוהר הריחמודות ואמות-מידה של צדק. אולם לא הייתי עוד נער ב'יומו, ולא באתי ממינדל-השן האגדתי.

כבר עברתי אז את גיל ה-40. שני שלי-שים משנים אלה הקדשתי ללימוד ההיסטוריה המדינית, ולפעילות פוליטית שהתחילה בעודי נער.

ידעתי מה טובם של החיים הפוליטיים, מה טובם של האנשים הנמשכים אליהם, מה טוב היצי רים שהם מעוררים בלב אנשי-הזהירוני שאני נכנס לביב של שופכין-ידעתי זאת.

יעצו לי להשאיר את הליכולך לאנשים מלוכלכים, ולהסתפק בביקורת, בפרשנות, בניבוש רעיונות ובהפצתם. לא שעיתי לעצה. אבל הבינתי את הגיונה. לא היו לי אשליות.

★ ★ ★

אמרתני לעצמי או, בערך, את ה'דברים הבאים:

כל הבעיות המוסריות הגדולות העומדות בפנינו, תלויות בהכרח עות פוליטיות.

האם תפרוץ מלחמה חדשה שתחריב ב'סופו של דבר את כל עמי המרחב, ותביא לאובדן רבבות בניים משני עברי החזית — או שיושג שלום?

האם תחבצר בארץ אוליגרכיה מושחתת, השוטפת את מוח ההמונים והופכת אותם לעדר רובוטים אומרי הן.

האם יגדל במדינה הפער בין העדות וה'מעמדות, עד שיהפוך לתהום של שינאה. האם נשלים עם פירות-הבאשים של ה'כפייה הדתית, עם כל הטרנדיות האישיות והעיתות המוסרי הכרוכים בה.

האם נגדל בארץ דור חדש שיהיה חדור רגשות שינאה לכל זולתו, עם לבדו ישכון וגבו אל העולם.

אנשים טובים יותר מאשר תנועה העוסקת בדמגוגיה לאומנית פרועה, המטיפה לנישול עם, לדיכוי ולשיעבוד. כדאי.

אבל עצם העובדה שמפלגה פועלת למען מטרות טובות — אינה מחסנת אותה מפני חולשות אנושיות.

היא עדיין נשארת מפלגה, החשופה לכל המומים של היים מפלגתיים.

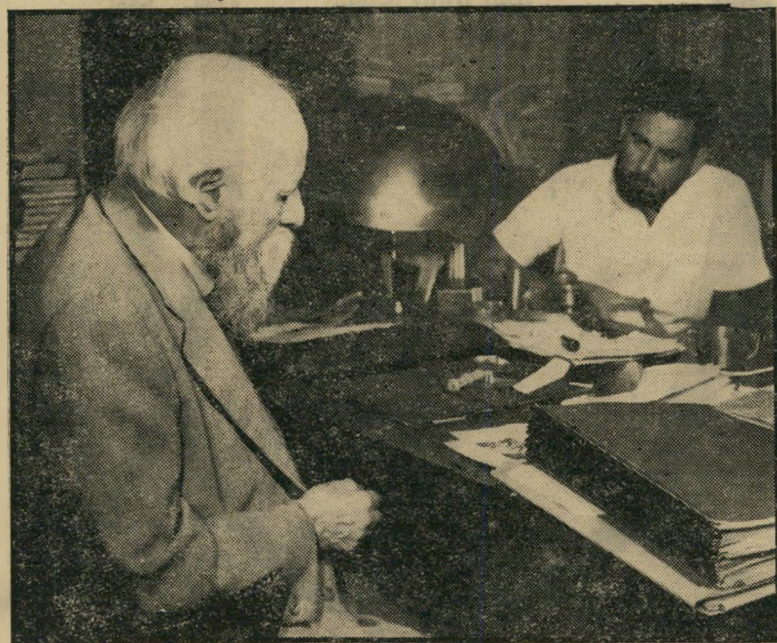
★ ★ ★

מפלגה היא התאגדות של בני-אדם — וממילא מתעוררות בה מאלהין שאלות של סטאטוס, מעמד, דירוג, כבוד. כל מי שהיתה לו אי-פעם דריסת-רגל ב'

כל השאלות האלה, ורבות אחרות, הן מוסריות במהותן. אולם הן יוכרעו על-ידי החלטות פוליטיות, כמוסדות פוליטיים, על-ידי התנגשויות בין כוחות פוליטיים. הממשלה והכנסת הן הקובעות את המדיניות, את המיסים, את החוקים, את תוכנית הלימודים.

כלומר: כוחות פוליטיים, המהמודים על השלטון, בבחירות ובדרכים אחרות, הם הקובעים את כישטר חיינו.

פיתרון כל השאלות הגדולות, ו'כללן כל השאלות המוסריות ה'ציבוריות, תלוי במאבק על השינוי

אבנרי בשיחה עם בובר, בחדר עבודתו בירושלים

זירה פוליטית. יודע איך משפיע הדבר. הוא ראה אנשים הגונים, הגייר ניים וטובים מאבדים לפתע צלם-אנוש, הופכים חיות-טרף מסוכנות, במאבק על תואר חפרי-ערך, על מקום בוועדה משוללת-תכלית, על סמל-מעמד עלוב ומוזחך.

(הביולוגים אומרים לנו שמאבק זה על סטאטוס, על מעמד בתוך השבט, אופייני לחיות רבות, מסוגים שונים ומשונים, ולובש גם אצלם לא פעם אופי רצחני.)

גם מפלגה קטנה זקוקה לאיושהו מנגנון לשם פעולה מסודרת. אם היא מצליחה ב'מאבק, היא שולחת נציגים למוסדות ש'רים, הנהנים שם מכבוד, שכר והסבות אחרות. במפלגה יהיה תקציב כלשהו, שניתן להשתמש בו כך או אחרת.

כל אלה מעוררים בלב אנשים יצרים רדומים.

ולא רק בלב אדם מושחת, צבוע ומעמיד-פנים, הנכנס לתנועה מלכתחילה כדי לבזבז כוח. גם אדם הגון, הבא אל המפלגה מתוך אידיליזם, עלול לאבד לפתע את שיווי-משקלו הנפשי מול פני הפיתויים של כיבודים וכיסאות, תוארים והסבות.

כא אלוך אדם המניף את דגל האידיליזם, ואתה מוצא אותו ל'מחרת היום מתחת לסמרטוט ה'מלוכלך של הכלאנתריוזם, שכר' כל מעורר חמלה.

אני סבור שאנשים רבים יותר התפוררו

ונרקבו בגלל סיבות אלה, מכפי שהושחתו בגלל עסקרנשים. אף ששני הגורמים משתדכים לא פעם בטרנדיה אחת.

★ ★ ★

אין ספק שכמעט כל אדם הנכנס ל'זירה הפוליטית מופעל במידה כלשהי על-ידי אמביציה אישית.

הפוליטיקה היא המלחמה על ה'שילטון. אדם המהור מכל רכב של תאוות-השילטון, לא יימשך לפוליטיקה, ובוודאי לא יצליח בה.

השאלה היא: איך מופעלת תאוות-שילטון זו?

אם אדם מצליח לזהות את עצמו עם איי דיאל חיובי, להשקיע בו את אישיותו ו'מאחייו, הרי הופכת תאוות-השילטון האישית שלו לדלק למען קידום המטרה, לטובת ה'חברה. זוהי אמביציה חיובית, והיא ציינה את גדולי המנהיגים, הנביאים, המהפסונים, המדינאים בכל הדורות.

אולם זהו דלק מסוכן מטיבעו. הוא יכול לדחוף את המנהיג ה'גדול לדרך הפשע והזוועה, כפי שקרה לסטאלין. הוא יכול לדחוף את העפקן הקטן לשחיתות ה'בוזייה של הכלאנתריוזם, כפי ש'קורה לאחרונה לראשי-חמולות כה רבים אצלנו.

★ ★ ★

מה היא המסקנה הנובעת מהירורים נוגים אלה?

שיש להתרחק מן הפוליטיקה, כל עוד נפשנו בנו, ולהמתין לשיפור המין האנושי אחרי מלחמת-צולם אחת או שתיים?

או לחיפך: שיש לראות את ה'מציאות, ולהיאבק למען השלום במציאות שישנה, בנסיבות שיש'נן, עם האנשים שישנם, גם כשי'הליכולך עלול לדבוק כך?

(משומימה אני חושב כאן על לוחמי גטו ורשה, שנכנסו לביב-השופכין של העיר ו'לחמו שם. הם היו הנקיים, ואובייהם היו המיפלצות המצחינות.)

★ ★ ★

כידוע לך, התנסיתי לאחרונה בכמה נסיונות נרים מאוד.

אנשים שכיבדתי ואהבתי אותם, התפוררו לנגד עיני, שקעו בביצה של שחיתות עלובה, ברגע שהפיתוי הראשון של שררה נודמן בדרכם.

הדבר משרה עלי עצבות עמויקה. הוא מדיר לא פעם שינה מ'עיני בלילות.

גם כשאין לך אשליות, גם כשאתה יודע שדברים כאלה עלולים לקרות — כשהם קר'רים לידך, לנגד עיניך, הם פוגעים במעמקי נפשך.

אולם הדבר לא ישנה את דעתך, כפי שהבעתיה באותה שיחה עם מארטין בובר.

שהתנועה שקמה בעיקבות קריאתי אינה מפלגה של מלאכים.

חבריה הם בשר-ודם, והם חשופים לכל הפיתויים העומדים בפני בשר-ודם. אחרים מהם כשלו. אחרים ייכשלו.

אולם זוהי התנועה הלוחמת ל'מען האידיליזם שאני רואה בהם את ישועת המדינה והאנושות.

אין בארץ אחרת שתעשה זאת במקומה, באותה דרך. ואילו קמה אחרת, היתה נדבכת באותן בע'יות.

על כן נמשך בדרך — בלי אשליות, בלי להיות מלאכים.